

Sprawozdanie z konferencji naukowej „Fundamenty Niepodległej. Sejm Ustawodawczy 1919–1922”, Warszawa, 8 lutego 2019 roku



<http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2019.033>

W budynkach Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie 8 lutego 2019 roku odbyła się konferencja naukowa pt. „Fundamenty Niepodległej. Sejm Ustawodawczy 1919–1922”, zorganizowana w ramach inauguracji uroczystych obchodów 100-lecia pierwszego parlamentu niepodległej II Rzeczypospolitej. Organizatorami konferencji byli: Kancelaria Sejmu RP, Kancelaria Senatu RP, Parlamentarny Zespół Miłośników Historii oraz Zakład Historii XX wieku z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. W obradach wzięli udział: premier Mateusz Morawiecki, Marszałek Sejmu Marek Kuchciński, Marszałek Senatu Marek Karczewski, senatorowie, posłowie, a także naukowcy z licznych ośrodków naukowych w Polsce. Konferencji towarzyszył uroczysty wernisaż wystawy pt. „Dobro Rzeczypospolitej Najwyższym Prawem”, prezentującej interesujące ekspozycje związane z pierwszym parlamentem II RP, pochodzące ze zbiorów Biblioteki Sejmowej.

Konferencję swoim przemówieniem otworzył Marszałek Sejmu Marek Kuchciński, który zaznaczył, że 100-lecie Sejmu Ustawodawczego jest

doskonałą okazją do podkreślenia przełomowego etapu w historii polskiego parlamentaryzmu oraz przypomnienia zasług ówczesnych parlamentarzystów. Jak stwierdził: „Zwołanie parlamentu uznano za urzeczywistnienie podmiotowości narodu, ostateczny symbol odzyskania niepodległości Polski. Ogrom dzieła ustawodawczego miał źródło przede wszystkim w różnorodności prawa obowiązującego w poszczególnych dzielnicach wyniszczonego po zaborach kraju”.

Marszałek Senatu Stanisław Karczewski wyraził zadowolenie z powodu udziału w konferencji wielu młodych ludzi, którzy będą mieli możliwość wsłuchania się w słowa historyków, poświęcone kształtowaniu się polskiej demokracji po latach zaborów. Jak zaznaczył, najlepszym dowodem na to, jak bardzo Polacy cieszyli się z odzyskania niepodległości, była frekwencja w wyborach parlamentarnych wynosząca 75%, a w niektórych okręgach dochodząca do 95%. Przytoczył również słowa Józefa Piłsudskiego, które padły podczas inauguracji obrad Sejmu Ustawodawczego 10 lutego 1919 roku: „Półtora wieku marzeń o wolnej Polsce czekało swego ziszczenia w obecnej chwili. Dzisiaj mamy wielkie święto narodu, święto radości po długiej, ciężkiej nocy cierpień. W tej godzinie wielkiego serc polskich bicia czuję się szczęśliwym, że przypadł mi zaszczyt otwierać Sejm polski, który znowu będzie domu swego ojczystego jedynym panem i gospodarzem”.

Premier Mateusz Morawiecki zaznaczył, że „Demokracja w I RP była czymś wyjątkowym, unikatowym na tamte czasy. Parlamentaryzm II RP nie miał szansy rozwinąć skrzydeł z różnych względów, ale demokracja dla Polski zawsze była obietnicą nowoczesności, równości, wolności i ta obietnica jest z nami cały czas, do dzisiaj”. Ponadto zwrócił on uwagę na ustanowienie biernego i czynnego prawa wyborczego dla kobiet, co na tamte czasy stanowiło swoisty ewenement na skalę europejską. Podsumowując, premier podkreślił, że głównym celem Sejmu Ustawodawczego było scalanie ziem polskich, a tym samym budowanie Rzeczypospolitej, co nieprzerwanie trwa do dziś, gdyż naszym celem jest nadal scalanie oraz „budowa nowej Polski, która w sprawach fundamentalnych myśli o swojej racji stanu w sposób solidarny, wspólnotowy”.

Szef Kancelarii Prezydenta, Halina Szymańska, odczytała list prezydenta Andrzeja Dudy skierowany do uczestników konferencji, w którym zawarte były m.in. następujące słowa: „Zwołanie go było jednym z pierw-

szych aktów w dziele odbudowy wolnej Polski. Już 26 stycznia 1919 roku, kiedy Wojsko Polskie walczyło o Lwów i Wielkopolskę, a ostateczny kształt granic państwowych wciąż jeszcze nie był znany, Polacy w demokratycznych wyborach wyłonili Sejm Ustawodawczy. Położył on fundamenty ustrojowe odrodzonej Ojczyzny”, a ponadto był „wzorem mądrego, odpowiedzialnego sprawowania władzy ustawodawczej”.

Pierwszą część konferencji, zatytułowaną „Znaczenie Sejmu Ustawodawczego”, poprowadził dr hab. Zbigniew Girzyński z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który podkreślił, że momentem kluczowym dla przypiecztowania odzyskanej niepodległości była właśnie chwila inauguracji Sejmu Ustawodawczego. Senator prof. dr hab. Jan Żaryn z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego wygłosił pierwszy referat na temat dziedzictwa pierwszego parlamentu II Rzeczypospolitej, zaznaczając, że największym osiągnięciem Sejmu Ustawodawczego było uchwalenie konstytucji w marcu 1921 roku, wpisującej się w tradycje polskiego parlamentaryzmu. Ustawa zasadnicza była bardzo nowoczesna i nawiązywała do dorobku ówczesnej myśli republikańsko-demokratycznej zarówno Europy, jak i świata. Dodał, że głównym celem wyborów i ustanowienia Sejmu Ustawodawczego była legitymizacja państwa polskiego w oczach zarówno samych Polaków, jak i opinii międzynarodowej. Kolejny prelegent, dr hab. Arkadiusz Adamczyk, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach prezentował „Wizerunek Sejmu Ustawodawczego w okresie Drugiej Rzeczypospolitej”, zaznaczając, że początkowo wizerunek sejmu nie zadowalał nikogo, był to bowiem „sejm na miarę możliwości, a nie oczekiwania”, dopiero po uchwaleniu konstytucji wizerunek ten zmienił się, a po 20 latach był oceniany pozytywnie jako ten, który spełnił swoją rolę. Dr hab. Marek Białokur z Uniwersytetu Opolskiego skupił się w swoim wystąpieniu na obrazie konstytuandy we współczesnej edukacji historycznej, wymieniając podręczniki, w których pojawiają się wzmianki o Sejmie Ustawodawczym, oraz przypominając, iż w ramach olimpiady historycznej od 2007 roku pod patronatem marszałka Sejmu odbywa się konkurs wiedzy o parlamentaryzmie.

Druga część konferencji była zatytułowana „Kampania wyborcza i ukształtowanie się Sejmu Ustawodawczego”. Moderatorem panelu był senator prof. dr hab. Jan Żaryn. Pierwszy prelegent, dr hab. Grzegorz Za-

ckiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku, zaprezentował referat pt. „Główne tematy kampanii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego”. Udziałem duchowieństwa diecezji płockiej w kampanii wyborczej 1918/1919 roku oraz w pracach Sejmu Ustawodawczego zajął się dr hab. Leszek Zygmunt, prof. PWSZ, który podkreślił, że nadal brakuje pracy ujmującej całościowo dane zagadnienie. „Wybory do Sejmu Ustawodawczego w okręgu płocko-płońsko-sierpeckim w 1919 roku” bardzo szczegółowo przedstawił dr Arkadiusz Meller z PWSZ w Ciechanowie. Ciekawym zagadnieniem, którym zajął się prof. dr hab. Zbigniew Zaporowski z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, była kwestia wybranych posłów Sejmu Ustawodawczego 1919–1922, ze zwróceniem uwagi na ich liczbę, okręgi wyborcze oraz opcje polityczne.

„Spory polityczne i dorobek państwowotwórczy Sejmu Ustawodawczego” to tytuł trzeciego panelu sesji naukowej, której moderatorem był prof. dr hab. Jarosław Kłaczek z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Wystąpienia prelegentów w tej części dotyczyły sejmowych debat poświęconych sprawie polskiej na konferencji pokojowej w Paryżu, stosunku klubów poselskich wobec zagrożenia bolszewickiego w 1920 roku oraz prac nad konstytucjami II RP. Prelegentem otwierającym niniejszą część był dr Grzegorz Kulka z Uniwersytetu Wrocławskiego z referatem pt. „Pierwszy akt prawny wolnego polskiego parlamentu – Tymczasowy Regulamin Sejmu Ustawodawczego RP oraz jego późniejsze zmiany”. Następnie wystąpił prof. dr hab. Janusz Szczepański z Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku, prezentując temat – „Ugrupowania polityczne w Sejmie Ustawodawczym wobec bolszewickiego zagrożenia w 1920 roku”. Magister Piotr Podhorodecki, reprezentujący Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, przyjrzał się w swoim wystąpieniu Komisji Wojskowej Sejmu Ustawodawczego i jej roli w kształtowaniu polityki wojskowej Polski w trakcie wojen o granice 1919–1920. W tematyce wojskowości i obronności pozostał kolejny prelegent, prof. dr hab. Bogusław Pacek z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który przedstawił wystąpienie zatytułowane „Aktualność przesłania koncepcji rady Obrony Państwa z 1920 roku dla polskiej rzeczywistości obronnej XXI wieku”. Dr hab. Katarzyna Witkowska-Chrzczonek, prof. UMK, skupiła swoje rozważania nad zagadnieniem prac nad konstytucjami w II RP ze szczegól-

nym uwzględnieniem dorobku „Ankiety w sprawie projektu konstytucji RP” z 1919 roku. Polsko-francuskim stosunkom gospodarczym na forum Sejmu Ustawodawczego poświęciła swój referat dr Anna Ambrochowicz-Gajownik. Ostatni prelegent niniejszego panelu, mgr Mateusz Hübner z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, zaprezentował wystąpienie pt. „Program pomocy państwowej ludziom nauki w pracach Sejmu Ustawodawczego odrodzonej Rzeczypospolitej”.

Czwarta część konferencji, zatytułowana „Posłowie Sejmu Ustawodawczego”, została poświęcona sylwetkom wybranych przedstawicieli narodu zasiadających w pierwszym Sejmie II RP. Referatem otwierającym niniejszą część było wystąpienie dr. hab. Zbigniewa Girzyńskiego z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika pt. „Ferdynand Radziwiłł – marszałek senior Sejmu Ustawodawczego”. Reprezentacji Śląska Cieszyńskiego w Sejmie Ustawodawczym II Rzeczypospolitej przyjrzał się bliżej dr hab. Miłosz Skrzypek z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Postać Antoniego Matakiewicza, działacza społecznego i zarazem posła na Sejm Ustawodawczy II RP, przedstawił dr hab. Lech Krzyżanowski z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a dr Jan Ciechanowski z Uniwersytetu Warszawskiego przybliżył słuchaczom osobę Czesława Meissnera, żyjącego w latach 1879–1950, pochodzącego z Wielkopolski działacza Narodowej Demokracji. Mgr Agnieszka Zięba-Dąbrowska z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach zaprezentowała referat na temat działalności parlamentarnej i gospodarczej Adama Cieśli. Wśród prezentowanych posłów i senatorów nie zabrakło również postaci kobiecej, Marii Moczydłowskiej, której swoje wystąpienie poświęciła dr Marcela Gruszczyk z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Referat zamykający obrady i zarazem podsumowujący obraz Sejmu Ustawodawczego (1919–1922) na łamach prasy endeckiej i socjalistycznej wygłosiła mgr Katarzyna Daraż-Duda z Akademii Ignatianum w Krakowie.

Konferencję naukową podsumował senator prof. dr hab. Jan Żaryn, dziękując za interesujące wystąpienia, owocną dyskusję oraz za tak liczne przybycie prelegentów z wielu polskich ośrodków naukowych, wyrażając tym samym nadzieję, że uda się zgromadzić wszystkie teksty i wydać je w postaci monografii pokonferencyjnej. Zaznaczył on również niezwykle ważną rolę historyków, którzy w przypadku takich rocznic jak chociażby powołanie Sejmu Ustawodawczego powinni dzielić się swoją wiedzą i ją

szerzyć, by informacje te dotarły do szerszej opinii publicznej, gdyż pomimo tego, że 10 lutego 1919 roku jest niewątpliwie datą ważną, nie jest aż tak dobrze znana wśród społeczeństwa polskiego. Tym bardziej, że „Sejm Ustawodawczy to ciało ustawodawcze najbardziej reprezentatywne w naszych dziejach, jeśli chodzi o dojrzewanie i tworzenie się nowoczesnego systemu demokratycznego w Polsce”.

Joanna Gołębiewska (Toruń)